

Quick scan Flora- en faunawet

Natuurbegraafplaats Landgoed de Hoevens gem. Alphen-Chaam

**Buro Coördinaat
2011**

Natuurtoets

Quick scan Flora- en faunawet

Naturbegraafplaats Landgoed de Hoevens

te Alphen, gem. Alphen en Chaam

Opdrachtgever:

Landgoed De Hoevens

Mevrouw C. van der Lande-Vogels

Alphen n.b., gem. Alphen-Chaam

Uitvoering:

Buro Coördinaat

Drs. L. Hilgers

Goirle

Natuurtoets Quick scan Natuurbegraafplaats De Hoevens

inhoudsopgave

Samenvatting en conclusies

1.1. Aanleiding en doelstelling

1.2. Werkwijze

2. De voorgenomen ingreep: de inrichting van een natuurbegraafplaats

3. Flora en Fauna in het projectgebied

3.1. Inleiding

3.2. Flora: vaatplanten

3.3. Zoogdieren

3.4. Vogels

3.5. Amfibieën

3.6. Reptielen

3.7. Ongewervelden

Geraadpleegde literatuur en overige bronnen

Bijlage: Wettelijk kader; samenvatting

Samenvatting en conclusies

Aan de hand van een veldbezoek op 11 juli 2011 en van verzamelde en bekende verspreidingsgegevens van planten en dieren op de geplande locatie en in de wat ruimere omgeving kan gesteld worden dat de inrichting van een natuurbegraafplaats op twee agrarische percelen op het Landgoed De Hoevens (gem. Alphen en Chaam) geen nadelig effect zal hebben op beschermde soorten in de zin van de Flora- en faunawet. In januari 2012 werd een gewijzigd plan gepresenteerd. Hierin is de oppervlakte van de beoogde begraafplaats uitgebreid, zodat deze nu drie van de actuele agrarische percelen beslaat (ong. 16 ha.) en is een gebouw (aula) aan het geheel toegevoegd. Aan de hand van de reeds verzamelde gegevens is het gewijzigde plan opnieuw getoetst.

“Natuurbegraven” is een voor Nederland relatief nieuwe vorm van grafcultuur, waarin begrippen als de natuurlijke kringloop, ecologie en landschap voorop staan. Niettemin zal de voorgenomen functiewijziging aanleiding geven tot activiteiten die mogelijk een nadelige invloed kunnen uitoefenen op (potentieel) aanwezige flora en fauna, meer specifiek op beschermde soorten. In deze Quick Scan is nagegaan of in het plangebied beschermde soorten voorkomen en zo ja, of de plannen tot functiewijziging en de daarmee gepaarde gaande nieuwe activiteiten daarop negatief zouden kunnen uitwerken. We kunnen daarbij denken aan het delven van graven, bezoek aan graven, de aanleg van paden en het oprichten van gebouwen, waaronder een aula. Deze activiteiten zijn beoordeeld tegen de achtergrond van het huidige intensieve gebruik als akker, gepaard gaande met terugkerende activiteiten als ploegen, eggen, frezen, zaaien en oogsten, waarbij gebruik gemaakt wordt van moderne, zware machines.

Op basis van veldwerk, bronnenonderzoek en beoordeling in het veld kan met zekerheid gesteld worden dat op de planpercelen thans geen beschermde soorten in de zin van de Ffw voorkomen. De omringende bosstroken hebben in de huidige situatie enige betekenis als migratieroutes en bakens voor fouragerende vleermuizen, als broedgebied voor bos- en struweelvogels en mogelijk als landbiotoop voor algemeen voorkomende amfibieën. De bedoelde bosstroken hebben beleidsmatig op de provinciale natuurbeheerkaart (Ecologische Hoofdstructuur; EHS) de aanduiding “Parkbos”. Deze bosstroken blijven in de plannen onaangetast aanwezig. Een relatief jonge bosstrook die op de provinciale kaart geen aanduiding heeft, zal in de plannen vervangen worden door een laan met ondergroei. De nieuwe activiteiten, gepaard gaande met de voorgenomen functiewijziging, zullen op de aanwezige waarden, vergeleken met de activiteiten die het huidige agrarische gebruik met zich meebrengen, geen negatieve invloed uitoefenen. Daarnaast mag verwacht worden dat zorgvuldig en weloverwogen gebruik en beheer in de nieuwe functie zal leiden tot meer vestigings- en fourageermogelijkheden, met name voor insecten zoals dagvlinders en andere (nectarzoekende) insecten, kleine knaagdieren en bos- en struweelvogels.

De algemene conclusie is, dat de plannen voor het inrichten van een natuurbegraafplaats op Landgoed De Hoevens niet noodzaakt tot het starten van procedures in het kader van de Flora- en faunawet, zoals het aanvragen van vergunningen of het uitvoeren van compenserende of mitigerende maatregelen. Aangezien in de plannen de begrensd Ecologische Hoofdstructuur gerespecteerd wordt zijn ook in dat kader geen mitigerende of compenserende maatregelen noodzakelijk.

1.1.Aanleiding en doelstelling

Het Landgoed De Hoevens is gelegen in de gemeenten Alphen-Chaam en Goirle en grenst aan de oostzijde aan het Natura-2000-gebied Rechte Heide – Riels Laag. Het initiatief tot inrichting van een natuurbegraafplaats op het landgoed De Hoevens leidt tot een ruimtelijke ingreep waarvoor een natuurtoets / quick scan noodzakelijk is in het kader van de Flora- en Faunawet (Ff-wet). Een quick scan is op te vatten als een kort, verkennend onderzoek naar de aanwezigheid van beschermde soorten in het kader van de Flora- en faunawet. Op basis van één of enkele veldbezoeken wordt een inschatting gemaakt of het projectgebied actuele betekenis of potentie heeft voor de aanwezigheid van beschermde flora en fauna. Uit de resultaten van de quick scan zal blijken in hoeverre vervolgonderzoek nodig is, en of er ontheffingen in het kader van de Ff-wet aangevraagd moeten worden.

Op verzoek van Landgoed De Hoevens is deze quick-scan uitgevoerd door Buro Coördinaat in week 27 en 28 van 2011. Rond de jaarwisseling bleek, dat de aanvankelijke plannen een uitbreiding zouden ondergaan, waarbij de planoppervlakte toeneemt van ongeveer 13 ha tot 16 ha. Daardoor bleek het noodzakelijk om, op basis van de inmiddels verzamelde gegevens over het wel of niet voorkomen van beschermde flora en fauna in het uitgebreide plangebied, de nieuwe plannen nogmaals te toetsen.

Afb. 1. Quick scan Natuurbegraafplaats Landgoed de Hoevens: Het plangebied

1.2. Werkwijze

De biotische kwaliteiten van de projectlocatie en de ruime omgeving ervan zijn onderzocht aan de hand van terreinbezoek en aan de hand van bronnenonderzoek.

De voorliggende quick scan is gebaseerd op één locatiebezoek, beschikbare gebiedskennis, verspreidingsgegevens (zie Geraadpleegde bronnen) en bekende ecologische principes.

Om inzicht te krijgen in de aanwezige natuurwaarden en beperkingen met betrekking tot de beoogde ruimtelijke ingreep in het plangebied is nagegaan welke beschermde planten- en diersoorten daadwerkelijk in het gebied voorkomen of kunnen voorkomen op basis van de fysieke kenmerken van de locatie (hoofdstuk 3).

Uit de verzamelde informatie volgt een korte beschrijving van de verwachte effecten van de ruimtelijke ingreep op beschermde soorten en welke mitigerende (verzachtende of inpassings-) en compenserende maatregelen nodig zijn om eventueel tot een ontheffingsverlening in het kader van artikel 75 van de Flora- en faunawet te kunnen komen.

Afb. 2. Quick scan Natuurbegraafplaats Landgoed de Hoevens: aanzicht van een van de planpercelen, 11 juli 2011.

Bij de beoordeling van de effecten van de voorziene ingreep is rekening gehouden met de relatieve nabijheid van het Natura 2000 gebied Rechte Heide/Riels Laag en de (mogelijke) aanwezigheid van populaties van beschermde organismen in de nabije natuurgebieden Brakelse heide / Riels Hoefke en het fietspad Bels Lijntje

Nadat duidelijk werd dat het plan ten opzichte van de beoordeelde situatie enige gebiedsuitbreiding zou ondergaan en dat er enkele nieuwe elementen aan zouden worden toegevoegd is opnieuw getoetst. De volgende nieuwe elementen vroegen daarbij de aandacht: 1. Gebiedsuitbreiding (perceel 3), 2. Geplande nieuwe bebouwing, met name de aula, 3. De nieuwe oprijlaan vanaf de Kruisbaan naar de geplande aula, waarvoor een bestaande houtsingel moet wijken, 4. De gewijzigde toe- en afrit nabij de Janshoeve, 5. parkeerplaatsen aan de ingang aan de Kruisbaan, bij de aula en de "boomgaardparkeerplaats" bij de Janshoeve, 6. Sloot en helofytenfilter. De toetsing van deze nieuw elementen is in de hoofdttekst geïntegreerd.

2. De voorgenomen ruimtelijk ingreep: de inrichting van een natuurbegraafplaats

In het kader van de verdere ontwikkeling van het Landgoed de Hoevens is het voornemen geformuleerd om op drie percelen die thans in agrarisch gebruik zijn een volwaardige **natuurbegraafplaats** in te richten. Natuurbegraafplaatsen zijn in Engeland en Duitsland al langer bekend, maar in Nederland een relatief nieuw verschijnsel. De graven liggen op een natuurbegraafplaats niet, zoals op een klassiek kerkhof, systematisch in rijen, maar zijn min of meer willekeurig verspreid over een relatief groot terrein. De graven worden gemarkeerd met bijvoorbeeld zwerfkeien¹ of houten bordjes. Jonkman en van der Veen² beschrijven in hun scriptie "De natuurbegraafplaats in Nederland, toekomst of fictie?" de gedachte achter de natuurbegraafplaats als volgt:

"Op een natuurbegraafplaats wordt het stoffelijk overschot op een zo milieuvriendelijk mogelijke manier teruggegeven aan de aarde, waar het terug komt in de natuurlijke kringloop. Het lichaam van de overledene (...) wordt begraven in een biologisch afbreekbaar omhulsel, bijvoorbeeld een lijkwade of een eenvoudige kist. Op de plek waar zogenaamde natuurlijke begrafenissen plaatsvinden, wordt milieubewust omgegaan met het begraven en de locatie waar begraven wordt. Natuurbegraafplaatsen worden onderhouden op een ecologische, milieuvriendelijke wijze. Op deze manier wordt een informele plaats gecreëerd waar zowel mens, dier als plant zijn plaats kan vinden, de natuur speelt hier een belangrijke rol. Het bijdragen aan een stuk nieuwe natuur, het 'back to nature', of alleen maar een mooie plek creëren voor de nabestaanden zijn enkele redenen waarom men de keuze voor een natuurbegraafplaats maakt. Een natuurbegraafplaats is er voor iedereen, ongeacht religie of maatschappelijke positie."

In Engeland, waar "natuurbegraven" al langer en vaker dan in Nederland om aandacht vraagt, wordt "natural burial" door een gezaghebbende bron als volgt omschreven:

"Natural burial" is a term used to describe the burial of human remains where the burial area creates habitat for wildlife or preserves existing habitat which are rich in flora and fauna. Where a funeral precedes such burial, it would seek to minimize environmental impact³.

Sengers hanteert de volgende omschrijving:

"Natuurbegraven is een manier van begraven waarbij verbondenheid met de natuur en de kringloop het uitgangspunt is. Deze kringloop staat centraal, niet alleen de kringloop van ons aardse leven en de eindigheid daarvan, maar ook de natuurlijke kringloop van ons bestaan als onderdeel van het ecosysteem. De gedachte dat het lichaam terug wordt gegeven aan de natuur staat daarbij voorop. Natuurbegraven draagt bij aan het ontwikkelen van nieuwe natuur en/ of aan het in stand houden daarvan. Het begraven gebeurt op een manier die nauwelijks leidt tot verstoring van de natuur en het milieu. Daarbij wordt uitsluitend gebruik gemaakt van onbehandelde/onbewerkte natuurlijke materialen die geen schade toebrengen aan het milieu en die op een organische manier opgenomen

¹ In de plannen voor de Hoevens wordt vooralsnog uitgegaan van de toepassing van vergankelijke materialen; geen zwerfkeien dus

² Jonkman en van der Veen, 2008

³ West, K., geciteerd in Sengers, J., 2011

worden in de natuurlijke kringloop. Daarnaast biedt een natuurbegraafplaats ruimte en plaats voor gedenken en bezinning. Naast grafbezoek is er volop ruimte voor rust, natuurbeleving en contemplatie.”⁴

Tegen de achtergrond van deze beschrijvingen en definities kan, ten opzichte van de huidige inrichting en het huidige gebruik (tamelijk grootschalige akkers), verwacht worden dat de inrichting als natuurbegraafplaats in een aantal opzichten positieve effecten zal hebben op de biodiversiteit. Naar verwachting zullen er op de percelen zelf immers meer houtige gewassen en meer bloeiende planten verschijnen, waardoor de leefomstandigheden voor bijvoorbeeld nectarzoekende insecten zullen toenemen. Door de toegenomen variatie in de begroeiing zullen ook insectenetende vogels en andere organismen hiervan profiteren. Negatieve invloeden in het kader van de Flora- en faunawet zouden kunnen uitgaan van de in principe verstorende invloed van (gemotoriseerd) verkeer dat toeneemt als gevolg van de functiewijziging (waar overigens tegenover staat: het beëindigen van de agrarische exploitatie met behulp van zware machines). Er zijn op dit moment voor zover bekend nog geen cijfers beschikbaar met betrekking tot de aantallen bezoekers die jaarlijks verwacht zouden kunnen worden. Aan de noordwestelijke rand van het plangebied wordt een nieuwe sloot gegraven die afwatert op de centrale watergang. Daarnaast wordt er een aula gebouwd en worden er op bescheiden schaal parkeerplaatsen aangelegd. Andere vormen van beïnvloeding bestaan uit het aanbrengen, eveneens op beperkte schaal, van een vorm van halfverharding op een eenvoudige padenstructuur die het terrein moet ontsluiten. Tenslotte wordt een centrale oprit aangelegd vanaf de Kruisbaan (de openbare weg die toegang geeft tot de geplande begraafplaats) naar de aula. Met een dubbele rij laanbomen past dit nieuwe element in het algemene beeld van het landgoed, waarin meerdere vergelijkbare lanen aanwezig zijn. Het groenelement dat plaats moet maken voor deze laan wordt gecompenseerd door de aanleg van een nieuwe houtsingel aan de oostkant van het plangebied. Met deze planelementen wordt bij de beoordeling rekening gehouden.

⁴ Sengers, 2011

3. Flora en Fauna in het projectgebied

3.1. Inleiding

Het voorliggende onderzoek is grotendeels gebaseerd op één veldbezoek, uitgevoerd op 11 juli 2011. Daarnaast is gebruik gemaakt van de gegevens van Natuurloket (de z.g. beknopte levering), van verspreidingsgegevens die verzameld zijn door de Provincie Noord-Brabant en van zelf, tijdens eerder terreinbezoek verzamelde gegevens en veldkennis. Tijdens het veldonderzoek is speciale aandacht uitgegaan naar de (mogelijke) aanwezigheid van beschermde soorten binnen de Flora- en faunawet en vooral de juridisch zwaarder beschermde soorten (Ff-wet tabel 2 en 3) die ontheffingplichtig zijn. Ook is voor zover mogelijk de aanwezigheid van soorten van de Rode Lijst in kaart gebracht. Voor zover het seizoen dit toeliet zijn de volgende soortgroepen geïnventariseerd: hogere planten, zoogdieren, vogels, amfibieën, reptielen en ongewervelden (insecten). Daarnaast is op basis van de terreingesteldheid, bekende verspreidingsgegevens (zie “geraadpleegde bronnen”) en ‘expert judgement’ een uitspraak gedaan over de mogelijk aanwezige beschermde en bedreigde soorten.

Natuurloket

Op de website van het Natuurloket (www.natuurloket.nl) is globale informatie te verkrijgen over de aanwezigheid van beschermde en bedreigde soorten per kilometerhok. Per onderzochte soortgroep wordt het aantal soorten vermeld dat bedreigd is (Rode Lijst) of beschermd, waarbij ook onderscheid is gemaakt naar verschillende beschermingsregimes. In het kilometerhok X 127-Y 389 waarin het plangebied gelegen is, zijn volgens het Natuurloket (beknopte en eenmalige levering d.d. 10 juli 2011) de meeste soortgroepen “niet” tot “matig” onderzocht (alleen de soortgroep “mossen” is goed onderzocht, maar deze is in het kader van de Ff-wet niet relevant). Voor “vaatplanten” is de mate van volledigheid van het onderzoek “onbepaald”; waarschijnlijk is dus slechts een aantal incidentele waarnemingen vastgelegd. Voor de soortgroep “dagvlinders” is het vastgelegde onderzoek als “redelijk” gekwalificeerd. Gezien de beperkte mate waarin voor dit kilometerhok gegevens zijn vastgelegd, kunnen voor deze projectlocatie uitspraken over het (potentieel) voorkomen van beschermde soorten vrijwel uitsluitend gedaan worden op basis van expert judgment.

In dit hoofdstuk worden de onderzochte soortengroepen beschreven die in het plangebied en de directe omgeving zijn aangetroffen en die er potentieel een leefgebied kunnen vinden. De relevante soorten worden in de onderstaande tekst kort toegelicht. Een toelichting op de beschermingsstatus is gegeven in bijlage I.

Enige algemene opmerkingen over de oude en de nieuwe functie

Het beëindigen van de primair agrarische functie van het plangebied levert in zijn algemeenheid een vermindering op van de belasting van flora en fauna doordat gangbare beheershandelingen (grondbewerking, bemesting, gebruik bestrijdingsmiddelen en het daarbij behorende agrarische verkeer) worden stopgezet. Eerder heeft dit al geleid tot het afbreken van een grote veestalling. Door de voorgenomen functiewijziging worden nieuwe

aspecten geïntroduceerd, die het positieve effect van het stopzetten van het agrarische gebruik enigszins teniet zouden kunnen doen.

De aula is een nieuw gebouwd element in het plangebied. Er zijn nog geen concrete bouwplannen, zodat gegevens over factoren zoals hoogte, inhoud en materiaalgebruik nog ontbreken. Met een slim ontwerp en een natuurlijke uitstraling is het goed mogelijk om het effect van een dergelijk gebouw op de omgeving eerder positief dan negatief te laten uitpakken. De halfverharding die is voorzien voor de oprijlaan en voor enkele paden heeft geen negatieve invloed op soorten die onder de bescherming van de Ff-wet vallen. Zoals eerder gesteld kunnen er nog geen concrete cijfers gepresenteerd worden met betrekking tot de te verwachten verkeerstromen naar en van de begraafplaats. Vooralsnog wordt ervan uitgegaan dat de impact hiervan niet groter zal zijn dan die van het huidige agrarische verkeer. Voor zover bekend worden de benodigde parkeerplaatsen zo goed mogelijk ingepast in het landschap en zal er geen asfalt of anderszins "harde" verharding worden toegepast, waardoor de invloed ervan op flora en fauna uiterst beperkt lijkt te blijven. De nieuwe oprijlaan, met begeleidende laanbomen zal, in uitgegroeide toestand, een verrijking zijn van het landschap en het landgoed die positieve effecten kan hebben op organismen zoals vogels en vleermuizen. Om deze laan te kunnen realiseren wordt een bestaand groenelement (houtsingel) verwijderd, waardoor vestigingsmogelijkheden voor sommige organismen verminderen. Deze negatieve ontwikkeling wordt echter gecompenseerd door een nieuw, vergelijkbaar element op de nieuwe grens van de beoogde begraafplaats.

3.2 Flora: -> vaatplanten

Er zijn binnen het plangebied geen beschermde plantensoorten of plantensoorten van de Rode Lijst aangetroffen of te verwachten. De agrarische percelen zijn in 2011 begroeid met een ingezaaid gewas, waarin nauwelijks wilde (onkruid-)soorten voorkomen. Beide percelen zijn omzoomd met fraai ontwikkelde bosstroken, waarin in de kruidlaag uitsluitend algemeen voorkomende soorten zijn aangetroffen. De boomlaag bestaat voornamelijk uit Zomereik *Quercus robur* en de struiklaag wordt gedomineerd door Wilde lijsterbes *Sorbus aucuparia*, Amerikaanse vogelkers *Prunus serotina* en Gewone vlier *Sambucus nigra*. Deze omringende bosstroken worden in de voorgenomen plannen ontzien (zie afbeelding 1). Door de inrichting van een natuurbegraafplaats gaan voor de hogere planten (vaatplanten), ook in potentie en ook in de omringende bosstroken, geen waarden verloren.

- *Het aanvragen van ontheffing annex artikel 75 van de Flora- en faunawet en het verrichten van compenserende/ mitigerende maatregelen is voor flora niet aan de orde.*

3.3 Zoogdieren

Alle vleermuizen zijn opgenomen in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en tabel 3 van de Flora- en faunawet en daardoor strikt beschermd.

Potentiële verblijfplaatsen

De meest strikte bescherming gaat uit naar verblijfplaatsen van vleermuizen.

Verblijfplaatsen (waarbij een onderscheid gemaakt kan worden in voortplantings-, slaap- en overwinteringsplaatsen) bevinden zich in holten in bomen, huizen, kelders etc. Binnen het plangebied zijn dergelijke locaties in principe alleen te vinden in de omringende bomenrijen en bospercelen. Daarin werden tijdens het terreinbezoek op 11 juli (visuele inspectie) echter geen geschikte of door vleermuizen gebruikte holten aangetroffen. Bij deze visuele inspectie is vooral gelet op de dikste en oudste bomen, omdat die de meeste kans bieden op holten en scheuren die geschikt zijn voor boombewonende vleermuizen. In theorie blijft het mogelijk dat er toch nog vaste verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zouden zijn in kleinere bomen, maar deze kans lijkt niet waarschijnlijk.

Potentiële vliegroutes

Van veel vleermuissoorten is bekend dat zij gedurende lange tijd gebruik kunnen maken van dezelfde structuren voor de oriëntatie en daarlangs van hun verblijfplaats naar de foerageergebieden trekken. Vanwege dit traditiegetrouwe gedrag van vleermuizen vormen bepaalde lijnvormige structuren (zoals lanen, boomrijen, watergangen en houtsingels) een belangrijk onderdeel van een vliegroute. Wanneer alternatieven ontbreken zijn dergelijke structuren 'onmisbaar' en zodoende beschermd. In het projectgebied zijn dergelijke migratieroutes nadrukkelijk aanwezig in de vorm van de laanstructuren met hoge bomen en de bosranden langs de percelen. Deze worden ook daadwerkelijk gebruikt door vleermuizen. Voor zover bekend worden deze structuren echter geenszins bedreigd door de beoogde ontwikkeling van een natuurbegraafplaats. Door de aanleg van de nieuwe oprijlaan wordt de reeds aanwezige laanstructuur verder uitgebreid, hetgeen is aan te merken als een positieve ontwikkeling voor vleermuizen. Bij de feitelijke inrichting moet er dan wel rekening mee worden gehouden dat de aanwezige lijnvormige randstructuren zo veel mogelijk zichtbaar – en dus voor vleermuizen bruikbaar- aanwezig blijven.

Potentieel foerageergebied

Foerageergebied van vleermuizen geniet binnen de Flora- en faunawetgeving geen juridische bescherming, tenzij het onmisbaar is voor het voortbestaan van een populatie. Met de realisatie van een natuurbegraafplaats op de onderhavige percelen gaat echter geen onmisbaar foerageergebied voor vleermuizen verloren. Mits zorgvuldig vormgegeven en beheerd is het zelfs goed denkbaar dat de inrichting van een natuurbegraafplaats eerder leidt tot een toename van populaties van prooi-soorten (nachtactieve insecten) van vleermuizen en dus een verbetering van de mogelijkheden voor foeragerende vleermuizen.

➤ *Omdat geen vaste verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn en er geen aantasting plaatsvindt van (potentieel) onmisbare vliegroutes en foerageergebied is er als gevolg van de beoogde plannen geen schade te verwachten op vleermuizen. Het aanvragen van een ontheffing is voor vleermuizen daarom niet aan de orde.*

Overige zoogdieren

Er is, op basis van de bekende algemene verspreidingsgegevens⁵, een aantal vaste verblijfplaatsen van laag beschermde zoogdieren te verwachten c.q. vastgesteld, zoals Haas, Mol, Gewone Bosspitsmuis, Huisspitsmuis, Dwergspitsmuis, Bosmuis, Veldmuis, Ondergrondse woelmuis en Aardmuis. De open akkers bieden voor de meeste van deze

⁵ Bron: o.a. verspreidingskaartjes op www.zoogdiervereniging.nl

soorten slechts een marginale biotoop op, hoewel, nu het geteelde gewas de laatste jaren voornamelijk graan betreft, er voor de meeste knaagdieren wel voedsel te halen is.

Afb. 3. Quick scan Natuurbegraafplaats Landgoed de Hoevens: randstructuur, 11 juli 2011.

Vooraf tijdens de uitvoering van de werkzaamheden kan er schade optreden aan nestholten en dergelijke. Voor deze soorten geldt echter geen specifiek beschermingsniveau. In het omringende bos en de lanen wordt met enige regelmaat de Rode eekhoorn *Sciurus sciurus* waargenomen. Naar verwachting zal deze soort geen schade ondervinden van de vestiging van een natuurbegraafplaats. Het landgoed, inclusief de planlocatie, biedt op basis van de landschappelijke kenmerken in principe een goed leefgebied voor inheemse roofdieren: Bunzing *Mustela putorius*, Wezel *Mustela nivalis* en Vos *Vulpes vulpes*. Deze dieren zijn alle opgenomen in tabel 1 van de Ff-wet; er geldt dus geen bijzonder beschermingsregime voor. Tenslotte wordt ook nog de aanwezigheid gemeld van een gezonde populatie van het Ree *Capreolus capreolus*. Ook deze soort zal geen schade ondervinden van de vestiging van de natuurbegraafplaats.

□ Bij de planrealisatie zullen, tijdens de uitvoering van werkzaamheden, mogelijk exemplaren en verblijfplaatsen van enkele algemene en laag beschermde zoogdieren verloren gaan. Het aanvragen van een ontheffing is voor deze soorten echter niet aan de orde, omdat voor deze soorten vrijstelling van de verbodsartikelen 9 en 11 uit de Flora- en faunawet geldt. Bovendien kan worden beargumenteerd, dat door de nieuwe inrichting en als gevolg daarvan toenemende biodiversiteit, het leefgebied voor de meeste van deze soorten

juist zal verbeteren ten opzichte van de huidige situatie, waarin sprake is van een relatief intensief beheer.

Schade aan de algemene en laag beschermde zoogdieren kan – indien de planning van de werkzaamheden dit toelaat - geminimaliseerd worden door met name grondwerkzaamheden buiten de voortplantingsperiode uit te voeren (maart tot augustus). De minst schadelijke periode is september tot december.

3.4. Vogels

Op en rond het landgoed broedt en groot aantal vogelsoorten, voornamelijk vogels van bos, bosrand en struweel. Op de met bosstroken omzoomde akkerpercelen zijn geen typische akkervogels, zoals Patrijs *Perdrix perdrix* of Veldleeuwerik *Alauda arvensis*, aangetroffen. Voor zover in dit stadium kan worden overzien, zal de leefomgeving (broeden, foerageren, overwinteren) voor de aangetroffen of te verwachten soorten niet aangetast worden door de voorgenomen plannen. Afhankelijk van de uiteindelijke concrete inrichting van het terrein zullen voor een aantal soorten, zoals Tuinfluiter, Spotvogel en Zwartkop, de leefomstandigheden zelfs kunnen verbeteren. Op soorten die meer gebonden zijn aan bos als leefomgeving, zoals Bosuil, Goudvink, Zomertortel en Wielewaal zal de beoogde functiewijziging geen aantoonbare, of mogelijk een licht positieve, invloed hebben. De typische structuur van het landgoed – landbouwpercelen, waarop de laatste jaren in toenemende mate graanverbouw gepleegd wordt, omzoomd met bomenrijen en afgewisseld door een enkel bosje - vormt een waardevol biotoop voor de Geelgors *Emberiza citrinella*, die met vijf tot zes broedparen op het hele landgoed aanwezig is. De vastgestelde territoria bevinden zich overigens niet op of nabij de planpercelen⁶. Bij gelijkblijvende omstandigheden op de rest van het landgoed is van de omvorming van deze percelen naar natuurbegraafplaats geen nadelige invloed te verwachten op het aanwezige aantal broedterritoria van de Geelgors.

Het is veelal niet mogelijk ontheffing te verkrijgen voor verbodsbepalingen die gelden voor broedvogels. Er mogen daarom geen activiteiten worden ondernomen op locaties waar nesten of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de vogels aanwezig zijn. Werkzaamheden die broedbiotopen van vogels verstoren of beschadigen dienen buiten het broedseizoen van de aanwezige vogels te worden gestart. Voor de (mogelijk) aanwezige soorten kan de periode tussen 15 maart en 15 juli worden aangehouden als broedseizoen. De broedperiode verschilt per soort en soms ook per jaar. In het kader van de Flora- en faunawet wordt voor het broedseizoen dan ook geen standaardperiode gehanteerd. Van belang is of een broedgeval wordt verstoord, ongeacht de datum.

□ *Werkzaamheden die broedbiotopen van vogels verstoren of beschadigen dienen te allen tijde te worden voorkomen. Dit is mogelijk door gefaseerd te werken en de uitvoering op te starten buiten het broedseizoen van de aanwezige vogels. Het is niet nodig om ontheffing aan te vragen in het kader van de Ff-wet, evenmin is nader onderzoek noodzakelijk, maar het is wel van belang om bij de uitvoering te werk te gaan conform de daarvoor vastgelegde gedragscodes, om te kunnen voldoen aan de algemeen geldende zorgplicht.*

⁶ Eigen waarnemingen in de periode 2008 – 2011.

3.5. Amfibieën

Op de planpercelen komen in de huidige situatie geen amfibieën voor. Evenmin komen er op de percelen zelf waterpartijen voor die zouden kunnen fungeren als voortplantingsbiotoop van amfibieën. In de directe omgeving is echter een poel aanwezig die mogelijk betekenis kan hebben voor Heikikker *Rana arvalis*. Van deze soort is in het verleden een –onbevestigde– waarneming gedaan op het Landgoed, terwijl er op de aangrenzende Rechte Heide een grotere populatie aanwezig is. Deze populatie bevindt zich op een zodanig grote afstand van de planlocatie in engere zin, dat de voorgenomen inrichting geen negatieve invloed daarop zal uitoefenen. Hetzelfde geldt voor de overige amfibieën. Op het landgoed is een aantal grotere en kleinere poelen aanwezig, waarin in ieder geval voortplanting is vastgesteld van Kleine watersalamander *Lissotriton (Triturus) vulgaris* en van Vinpootsalamander *Lissotriton (Triturus) helveticus*; ook Bruine kikker *Rana temporaria* en Gewone pad *Bufo bufo* zijn daarin aanwezig. In één poel, op een afstand van hemelsbreed ongeveer één kilometer van de planpercelen is de aanwezigheid vastgesteld van de Kamsalamander *Triturus cristatus*. Op de planpercelen zelf zijn geen elementen aanwezig die van belang zijn voor deze amfibieën. De aanwezige houtwallen en bosstroken bieden mogelijk wel foerageer- en overwinteringsmogelijkheden voor amfibieën, maar deze kwaliteiten worden door de inrichting van een natuurbegraafplaats niet nadelig beïnvloed. Het is bovendien geheel niet ondenkbaar dat de toegenomen structuurvariatie op de begraafplaats in de toekomst meer vestigings- en foerageermogelijkheden biedt voor de “gewone” amfibiesoorten⁷.

□ *Er zijn op de planlocatie geen elementen aanwezig die van belang zijn voor zich voortplantende, foeragerende en overwinterende amfibieën. Het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Ff-wet is daarom niet nodig. Ook mitigerende maatregelen zijn overbodig.*

3.6 Reptielen

Er zijn geen reptielen aangetroffen in het plangebied. Gezien de terreingesteldheid en bekende verspreidingsgegevens (RAVON, Natuurloket & Provincie Noord Brabant) zijn deze ook nauwelijks te verwachten. Op de nabijgelegen Brakelse Heide⁸ (=Kamp de Kiek; afstand 250 m.) en op de Rechte Heide (afstand 1.750 m) zijn populaties aanwezig van de Levendbarende hagedis *Zootoca vivipara* (synoniem: *Lacerta vivipara*). De voorgenomen activiteit zal op deze populaties geen invloed uitoefenen, gezien de beperkte actieradius van deze soort. Verder zijn enkele waarnemingen bekend van (doodgereden) Hazelworm *Anguis fragilis* van het Bels Lijntje (kortste afstand: 750 m)⁹. Beide zijn soorten die met name aan een heideachtig biotoop de voorkeur geven, maar die ook kunnen worden aangetroffen in bosranden, houtwallen en weg- en spoorbermen. Ook op aanwezige populaties van

⁷ In het kader van provinciale soortbeschermingsplannen zijn door RAVON aanbevelingen gedaan voor de verbetering van de leefomstandigheden van o.a. Vinpootsalamander; zie Schut e.a. 2011

⁸ Eigen waarneming 2006 en 2008; L.H.

⁹ Eigen waarneming 2002 en 2005; L.H.

Hazelwormen zal de aanleg van een natuurbegraafplaats op deze twee agrarische percelen geen negatieve invloed uitoefenen.

☐ *Het aanvragen van ontheffing annex art. 75 van de Flora- en faunawet en het verrichten van compenserende/ mitigerende maatregelen is voor reptielen niet aan de orde.*

3.7. Insecten Dagvlinders Libellen

Er zijn tijdens het veldbezoek geen beschermde vlinders, libellen, mieren of andere ongewervelden aangetroffen in het plangebied. Op grond van de terrein- en omgevingskenmerken zijn deze hier ook niet te verwachten. Gentiaanblauwtje en Heideblauwtje zijn bekend van de Rechte heide; maar gezien de afstand is hierop geen invloed te verwachten als gevolg van de plannen. Het is te verwachten dat de inrichting tot natuurbegraafplaats zal leiden tot een grotere presentie van bloeiende planten en struiken, waardoor de leefomstandigheden van in ieder geval een aantal algemene soorten, zoals bijvoorbeeld Bont Zandoogje, Oranje zandoogje, Zwartsprietdikkopje, Kleine vos, Icarusblauwtje en dergelijke sterk zullen verbeteren. Ditzelfde geldt ook voor soortgroepen als (solitaire) bijen en wespen, kevers, sprinkhanen en krekels.

☐ *Het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet en het uitvoeren van mitigerende en compenserende maatregelen voor ongewervelden is op de planlocatie niet aan de orde.*

Literatuur en overige bronnen

An., 2003, Vleermuizen, bomen en bos, tips voor vleermuisvriendelijk bosbeheer en –onderhoud, brochure, VZZ.

An., 2010, Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten, de Flora- en faunawet in de praktijk; informatie over vrijstellingen, ontheffingen en gedragscodes, brochure, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselveiligheid, 's-Gravenhage.

Heusden, W. van, en S. Vreugdenhil, 2006, Handreiking Flora- en faunawet, DLG

Jonkman en van der Veen, 2008, De natuurbegraafplaats in Nederland, toekomst of fictie?, scriptie, Hogeschool Larestein / Genius Loci, Velp / Boxtel

Kessel, N. van, D. Heijmans & G. Hoogerwerf, 2008, Soortbeschermingsplan Vinpootsalamander Noord-Brabant, Natuurbalans – Limes Divergens, Nijmegen.

Molenaar, J.G. de, M.G. Mennen & F.K. Kistenkas, 2009, Terug naar de natuur, mogelijke effecten en juridische aspecten t.a.v. natuurbegraven, asverstrooien en en urnbijzettingen in natuurgebieden, Alterra-rapport 1789, Alterra, Wageningen

Sengers, J., 2011, Natuurbegraven: liggen onder een boom , of, IPC-handout

Schut, D., E. Schiedon & P. van Hoof, 2011, De Vinpootsalamander in Noord-Brabant, Verspreidingsonderzoek, habitateisen en invloed Amerikaanse hondsvij, Natuurbalans – Limes Divergens, Nijmegen.

www.zoogdiervereniging.nl

www.vlindernet.nl

www.ravon.nl

www.sovon.nl

www.ecogroen.nl

www.natuurloket.nl

BIJLAGE : WETTELIJK KADER ; samenvatting

Flora en faunawet

Inleiding

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. Met de Flora- en faunawet (Ffw) is beoogd een geïntegreerd soortenbeschermingsregime te creëren dat voldoet aan de internationale verplichtingen. Doordat het verkrijgen van ontheffing en vrijstelling slechts mogelijk was onder bepaalde voorwaarden, werd de Flora- en faunawet na de inwerkingtreding al snel als belemmerend ervaren in het maatschappelijke verkeer. De belemmerende factoren werden met name veroorzaakt, door het afwegingskader, dat ook voor zeer algemeen voorkomende soorten gold als b.v. Mol, Veldmuis, Bosmuis en Konijn. Dit zorgde voor onnodige belemmeringen van werkzaamheden en veel administratieve lastendruk.

Vanaf 23 februari 2005 is een wetswijziging van kracht geworden waarbij de mogelijkheden verruimd zijn voor het verlenen van ontheffing/ vrijstelling van de verbodsbepalingen in het kader van de Ffw. Dit geldt met name voor de algemeen voorkomende soorten.

Beschermde dier- en plantensoorten

Beschermde inheemse planten- en diersoorten zijn bij algemene maatregel van bestuur aangewezen. Het zijn soorten die van nature in Nederland voorkomen en die in hun voortbestaan worden bedreigd of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd. Ook zijn soorten aangewezen die niet noodzakelijkerwijs in hun voortbestaan worden bedreigd, maar wel bescherming genieten ter voorkoming van overmatige benutting. De volgende diersoorten zijn beschermd volgens de Ffw:

- 1) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten zoogdieren, met uitzondering van gedomesticeerde dieren en met uitzondering van de zwarte rat, de bruine rat en de huismuis;
- 2) Alle van nature op het Europese grondgebied van de Lidstaten van de Europese Unie voorkomende soorten vogels met uitzondering van gedomesticeerde vogels;
- 3) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten amfibieën en reptielen;
- 4) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten vissen, met uitzondering van de soorten waarop de Visserijwet 1963 van toepassing is.
- 5) Een aantal ongewervelden (o.a. insecten, libellen en kevers) die in hun voortbestaan bedreigd zijn of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd.

Verbodsbepalingen

De Ffw kent een groot aantal verbodsbepalingen die samenhangen met ruimtelijke ingrepen, plannen en projecten. De verbodsbepalingen betreffende planten op hun groeiplaats zijn opgenomen in artikel 8 van de Ffw. De verbodsbepalingen betreffende dieren in hun natuurlijke leefomgeving zijn vermeld in artikel 9 tot en met 12 (zie kader 1.). In hoeverre de verbodsbepalingen van toepassing zijn is afhankelijk van het beschermingsregime waartoe de soort behoort.

Drie beschermingsregimes planten- en diersoorten

Met ingang van het wijzigingsbesluit artikel 75 zijn drie verschillende beschermingsregimes (zie hieronder: A, B en C) van kracht, mede afhankelijk van de zeldzaamheid van de soort en de status in Europese richtlijnen. In alle gevallen is onverminderd de **zorgplicht** van toepassing:

'Ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora en fauna kunnen worden veroorzaakt, is verplicht dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of na te laten.'

A., Tabel 1 'Algemene soorten'

Onder deze groep vallen alle algemeen voorkomende beschermde zoogdieren, amfibieën en vaatplanten (in totaal 43 soorten). Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik of ruimtelijke ontwikkelingen, geldt een vrijstelling voor deze soorten voor overtreding van de artikelen 8 t/m 12 van de Ffw en hoeft geen ontheffing aangevraagd te worden.

Tekstkader 1. Algemene verbodsbepalingen voor beschermde inheemse soorten dieren en planten. Flora- en faunawet, artikelen 8 t/m 12.

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te onwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

B., Tabel 2 'Overige soorten (gedragscode)'

Onder deze groep valt een aantal minder algemene soorten (in totaal 101) en vogels. Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik of ruimtelijke ontwikkelingen, geldt een vrijstelling voor deze soorten voor overtreding van de artikelen 8 t/m 12 van de Ffw, mits de activiteiten worden uitgevoerd op basis van een gedragscode. De gedragscode moet door een sector of ondernemer zelf opgesteld worden en ingediend voor goedkeuring door de minister van LNV. De gedragscode geeft richtlijnen aan om schade aan de soort te voorkomen of te minimaliseren (Artikel 16c wijzigingsbesluit). Voorheen was nooit vrijstelling mogelijk voor van nature voorkomende vogelsoorten. Nu kan alleen vrijstelling verkregen worden indien (zie ook tekstkader 2.):

- sprake is van belang a) t/m d);
- sprake is van onopzettelijk verstoren (artikel 10) in geval van bij de wet genoemde belangen, en er geen wezenlijke invloed (significante effecten) is;
- In geval van belang g), behalve in de periode 15 maart-15 juli.

C., Tabel 3 'Soorten van Bijlage I AMvB Artikel 75 / soorten van Habitatrichtlijn Bijlage IV'

Onder de eerste groep vallen met name soorten die een kwetsbare status hebben (in totaal 37 soorten) en alle vogels (in geval niet gewerkt wordt met een gedragscode). Ze hebben een vergelijkbare bescherming als soorten van Habitatrichtlijn Bijlage IV. Als iemand activiteiten onderneemt die zijn te kwalificeren als ruimtelijke ontwikkeling, is voor deze soorten ontheffing van de artikelen 8 t/m 12 van de Ffw altijd noodzakelijk. De ontheffingsaanvraag wordt getoetst aan drie criteria:

1. er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang;

2. er is geen alternatief;

3. de activiteiten doen geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.

De laatste twee criteria worden in het wijzigingsbesluit samengevat als 'zorgvuldig handelen', waarbij elke vorm van schade aan de soort voorkomen moet worden. Aan alle drie criteria moet gelijktijdig voldaan worden.

Tekstkader 2.: Belangen zoals bedoeld in de wet:

- a) de bepalingen inzake de gemeenschappelijke markt en een vrij verkeer van goederen van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap;
- b) de bescherming van flora en fauna;
- c) de veiligheid van het luchtverkeer;
- d) de volksgezondheid of openbare veiligheid;
- e) dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten;
- f) het voorkomen van ernstige schade aan vormen van eigendom, anders dan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren;
- g) belangrijke overlastveroorzaakt door dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort;
- h) de uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud in de landbouw en in de bosbouw;
- i) bestendig gebruik;
- j) de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

Voor activiteiten in het kader van bestendig beheer en onderhoud in de landbouw en bosbouw en bestendig gebruik, is het niet mogelijk voor artikel 10 van de Ffw een ontheffing te verkrijgen. Voor de artikelen 8, 9, 11 en 12 geldt wel een vrijstelling, mits activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode.

Rode lijsten

De Minister van LNV heeft ter uitvoering van de bepalingen in artikelen 1 en 3 van het Verdrag van Bern een aantal Rode lijsten voor bedreigde en kwetsbare soorten dieren en planten gepubliceerd. Voor Rodelijst-soorten heeft de overheid zich verplicht onderzoek en werkzaamheden te bevorderen die nodig zijn voor bescherming en beheer. Het voorkomen van een soort op de Rode Lijst heeft geen wettelijke beschermingsstatus tot gevolg. Opname op de Rode Lijst zegt alleen iets over de zeldzaamheid en populatieontwikkelingen van de betreffende soorten.

Natuurbeschermingswet 1998

Op 1 oktober 2005 is de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 in werking getreden. Vanaf dat moment heeft Nederland de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn in nationale wetgeving verankerd. Nederland zal aan de hand van een vergunningenstelsel de zorgvuldige afweging waarborgen rond projecten die gevolgen kunnen hebben voor Natura 2000-gebieden. Deze vergunningen worden verleend door de provincies of door de Minister van LNV. Daarnaast zal Nederland voor alle gebieden die samen Natura 2000 vormen, beheerplannen opstellen.

Opmerking:

De tekst van bovenstaande bijlage is gebaseerd op een eerdere samenvatting van Ecogroen Advies. In deze samenvatting zijn alleen de meest relevante onderdelen van de wetgeving vereenvoudigd en zo overzichtelijk mogelijk weergegeven. Voor een volledig begrip moet worden verwezen naar de oorspronkelijke wetsteksten (www.minlnv.nl 'Onderwerpen Natuur').